

Referat af Inspirationsmøde # 2: Kulturarv og forandring

Afholdt den 4. juni 2008
Bygningskultur Danmark
Borgergade 111, 1300 København k

Byens rum som udviklingsstrategi afholder løbende en række af inspirationsmøder, der belyser og debatterer en aktuel, interessant tematik med inviterede oplægsholdere i et uformelt forum. Formålet med inspirationsmøderne er at udveksle idéer og erfaringer fra andre. Yderligere er formålet at belyse og perspektivere Byens rum som udviklingsstrategis problemstilling gennem konkrete cases og andre projekters problematikker.

Inspirationsmøde # 1: Midlertidige og virtuelle rum i byen blev afholdt den 29. april 2008 hos JUUL | FROST Arkitekter og havde oplæg af Bert Mulder, Henrik Harder og Poul Broberg.

Inspirationsmøde # 2: Kulturarv og forandring blev afholdt af Byens rum i samarbejde med Bygningskultur Danmark, og satte tre vidt forskellige oplægsholdere stævne, for at de kunne give et bud på kulturarvens rolle i byudvikling, i samfundet og for den enkelte bruger af byen.

1 Kirsten Marie Raahauge

Antropolog. Hun laver pt. afhandling på Københavns Universitet om hjem søgte huse, og beskæftiger sig især med kulturelle forståelser og aflæsninger af rum og steder.

”Nygammel”

Kirsten Marie Raahauge lagde ud med en beretning om Aarhus Midtby, der har fået et fysisk løft. Beboerne på ’Fedet’ elsker nu Aarhus Midtby på grund af dens hyggelige, autentiske stil, der er karakteriseret ved det, som Kirsten Marie Raahauge kalder en ”nygammel” stil. En stil, der præges af både forandring og træghed: Brostenene er lavet af ny granit og udviklet efter nye metoder, men de henviser til noget gammelt. Det indikerer en tendens, hvor rummet er blevet tidens tjener, frem for at være i opposition til det, mener Kirsten Marie Raahauge. Det betyder, at der findes forskellige tider og hastigheder for udviklingen af selve rummet i Aarhus Midtby.

Det tableauiserede rum

Kirsten Marie Raahauge kalder de rum, som ikke er blevet løftet, for *transitære rum*, mens hun betegnede de nygamle rammer *de tableauiserede rum*, fordi de henviser til det romantiske, til guldalderbilledet; til et sted, hvor alt er rart. I dag mødes det gamle og det nye i byrummet, og det nye virker forstærkende for det gamle. Ved hjælp af en såkaldt indramning bevæger området sig fra at være Aarhus til at tematisere ideen om Aarhus, og er således *både og og hverken eller*. Det er denne tendens som især amerikanske antropologer kalder for temaparken.

Den simulerede by

Den løftede Midtby i Aarhus udgør et billede af sig selv, en rammeorienteret væren. Den er blevet, hvad Baudrillard kritisk ville kalde ’den simulerede by’. Men i dag har vi ikke problemer med det simulerede, siger Kirsten Marie Raahauge. Tværtimod fejrer Aarhus Midtbys nygamle stil ideen om det simulerede, der således spejler byens romantiske identitet udadtil.

Det transitære rum

Med inspiration fra van Gennep talte Kirsten Marie Raahauge om transformationsrummet, om rummet der har gennemgået en forandring i form af en rite de passage. I løbet af en rite de passage udsættes man for en udfordring, noget der ikke er rart. Denne udfordring har Aarhus Midtby aldrig gennemgået – det har aldrig været urart at færdes der.

2 Michiel van Iersel

Kunsthistoriker og grundlægger af rådgivningsvirksomheden LAGroup, som har specialiseret sig i rådgivning inden for kunst, kultur og oplevelsesindustri.

Kulturarv som guerilla

Michiel van Iersel lagde ud med at bemærke, at han er meget kritisk overfor for megen bevaring; man skal ikke bevare for bevaringens skyld. For meget kulturarv og historie kan direkte være skadelig for en bys udvikling. Siden moderniteten styrkede forestillingen om kulturarv som en modreaktion til deres bastante krav om tabula rasa, er kulturarv og kravet om bevaring blevet en slags guerilla, der hærger byen. Derimod har byen altid været et fysisk manifest af tiden. Den skal være i en tilstand af flux, og derfor skal kulturarven i stedet ses som en dynamo for udvikling.

Open Air Museums

Udpegningen af kulturarv er vokset gennem de seneste 50 år. Tidligere var det hovedsageligt blot monumenter eller bygninger – i dag omfatter listen hele landområder og bycentre.

I dag er der ifølge Michiel van Iersel en fare for, at de gamle bycentre bliver til 'open air museer', hvor kun turister færdes og følgelig sætter dagsordenen. Fx vil Roms nye museums kvarter forsøge at konkurrere med klassiske museer som Louvre og British Museum. En række GoogleEarth billeder demonstrerer, hvordan opmærksomheden og interessen om de gamle bycentre er koncentreret omkring et meget lille geografisk område. UNESCOs verdenskulturarv er blevet en hindring for forandring, fordi den gør byerne til en slags bevidst truet dyreart, der bremser sin udvikling for at blive klassificeret som verdenskulturarv.

Fire strategier

Michiel van Iersel foreslog fire strategier som modtræk, hvoraf den fjerde nok er den mest realistiske:

- 1) Man kan skaffe sig af med de gamle ting. Umiddelbart en drastisk løsning, men Kina gør det, og Haussmann gjorde det i Paris.
- 2) Man kan bygge ovenpå det gamle.
- 3) Man kan tage konsekvensen af udviklingen, og oprette temaparker med kulturarv, hvor man har kopieret alt det relevante, som fx Japan og Kina gør med sine fuldstændige kopier af europæiske byer.
- 4) Man kan ændre den måde, vi fortolker og forstår byer, fx ved hjælp af nye former for virtuelle løsninger, nye mappingmetoder mm.

3 Carsten Paludan-Müller

Direktør for Norsk Institutt for Kulturminneforskning (NIKU).

Remote controllers

Carsten Paludan-Müller fortalte om formningen og omformningen af byens identitet, som først og fremmest er afhængig af en kortlægning af byens aktører. Disse deler Carsten Paludan-Müller op i tre overordnede kategorier: de indfødte, tilflytterne og remote controllers. Samtidig findes der to grundlæggende ordenstyper i byen, hvor især 'den enstrengede' demonstrerer magt, vilje og ikke mindst magt nok til at føre ideen ud i livet. Et vægtigt eksempel er Versailles: Her præsenteres én repræsentation af verden, der således fortolkes, forklares og formidles i en hel by.

Kulturarv som identitet

Magtskifte er en væsentlig forklaring på, hvorfor byer ser ud som de gør, forklarede Carsten Paludan-Müller. Fx jævnedede indbyggerne i Timisoara husene med jorden, da byen overgik fra osmannisk til habsburgsk kontrol, så de nye magthavere ikke kunne få glæde af dem. Ligeledes rev tyskerne alle huse i Warszawa ned, som ikke kunne gå for at være tyske. På den måde fjernede man alle henvisninger til byens polske fortid. Disse henvisninger har det i årene efter krigen været vigtigt for Polen at få genopbygget, hvor rekonstruktionen indtræder som en identitetsskabende reaktion. Andre motiver gør sig gældende for genopbygningen af fx Dresden.

Fredning kan være ahistorisk

Carsten Paludan-Müller påpegede, at det er ahistorisk at frede alt, fordi det er ensbetydende med at

bremse historien. Det har ingen gjort før os. Det er derimod vigtigt at huske, pointerede han, at man for at erindre noget, må glemme noget andet. Hvis man bevarer alt, bliver det enkelte stykke kulturarvs betydning udvandet og forsvinder i mængden. Den store udfordring er derfor, hvordan vi tager historien med os som et inspirerende element – som et citat, en kommentar eller en henvisning – uden at den belaster stedet. Man skal se bevaring som et afsæt for udviklingen af noget nyt.

Mnemoteknik

Her kan den gamle græske mnemoteknik – hukommelsesteknik – være en tilgang; ved at indlejre konkrete historier i de enkelte kulturarvs-genstande kan de tilsammen udgøre et samlet hele, en komplet fortælling om stedet, historien, befolkningen eller andet.

En anden udfordring er, ifølge Carsten Paludan-Müller, hvordan man sikrer, at kulturarven ikke henviser til én etnicitet. Hvordan sikrer man, at alle kulturelle baggrunde også ser et stykke kulturarv som relevant for deres selvforståelser? Kulturarven må ikke være et mærkat for en etnicitet, afsluttede Carsten Paludan-Müller.

Konklusion

Det er lidt vanskeligt at udtrække en endelig konklusion fra de tre oplæg og den efterfølgende debat. Dog var der en række tendenser og holdninger, som gik igen.

- Der skal være et formål med at frede eller bevare en bygning.
- Turisme kan gøre byen overfladisk og strømlinet, fordi man fjerner byens knaster, for at sikre en harmonisk oplevelse.
- Kulturarv skal optræde som et dannende læringselement.
- Kulturarven kan integreres i udviklingen og gøres til en del af nutiden ved at trække den relevante historie med ind i den aktuelle fortælling om stedet.
- Byrummet skal sikres sin evne til forandring. Kulturarv kan indtræde som et 'trodsigt' element, som en ridse i lakken, der tvinger folk til nye tanker.

Referent: Byens rum som udviklingsstrategi